A MOTOLLA kulturális melléklete

Megjelent: 1988. szeptember 1-én
Szerkeszti: *K. Lengyel Zsolt* és *Szász Judit Anna*
Levelezési cím: Postfach 440301, D-8 München 40

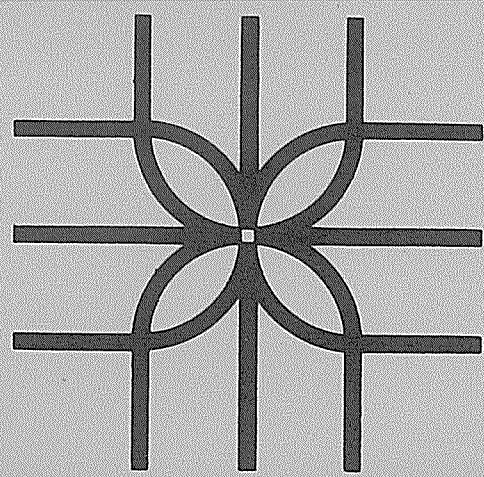

3

KÖRVONALAK M

K. LENGYEL ZSOLT

A hatodik síp avagy tágulhat-e a nyugati magyar sajtó szemszöge?

A világ minden részén élő magyar értelmiségiek egymást magyarságukkal gazdagítják, szól az ötágú síp elmélete. Vagy úgy, hogy tudnak magyarul s befelé tájékoztatnak a világ dolgairól, vagy úgy, hogy ismerik a magyar ügyeket és bemutatják ezeket a világnak. A kultúra így áramlik kétfelé.

A kultúra befelé és kifelé áramoltatása nyugati magyar folyóiratszerkesztők körében: feladat. A külhoni lét eszmei legitimációja. Két főeleme a kiegészítés és a közvetítés, főként három magyar ügy — az anyanemzet nemzeti kisebbségei a Duna-medencében, Ötvenhat, és a magyarországi ellenzéki mozgalmak — kapcsán. A kelet-európai emigránsok közöttünk vannak, véli Horst Bienek nyugat német íróként, Münchenben. Közöttünk, avagy velünk? Michael Krüger ezt nem firtatja, mikor ugyanott megjelenő szépirodalmi folyóiratában, az *Akzente*ben, 1987. elején elpanaszolja, hogy Nyugat-Németország író társadalma nem tud vitatkozni. A helybeli magyar tollforgatót ezért nem terheli felelősség, hisz ő délkelet felé tájolt. Távirányítva választja témáit, van amikor úgy tűnik, hogy nem is ott él, ahol ír. Közvetít szellemi értéket és kiegészít szellemtudományi tárgykörben aszerint, hogy mi hasznos, mi hiányzik, mi az érdeke a kelet-közép-európai magyaroknak. Egyfelé igazodik, oly eltökélten, hogy Michael Krügernek azt kellene hinnie: hangolódjék az *Akzente* is az ötágú sípra, lesz ott akkor vita.

Csakhogy Krügert nem Ötvenhat érdekli. S Bienek szívesen venné, ha müncheni felolvasássorozatát 1987. februárjában időszerű irodalmi jelenségekről valamelyik nyugati magyar lap méltatná. Már csak azért is, mert ez alkalommal újfent elmondta, hogy szerinte milyen az, ha valaki szellemi munkát külhonban végez.

Egy budapesti szaklapban megjelenik egy tanulmány, mely az 1848-as magyar szabadságharc angliai fogadtatását magyarországiaknak nehezen hozzáférhető források alapján mutatja be. Oxfordban napvilágot lát egy angol nyelvű magyar irodalomtörténet. Münchenben elkészül német és magyar nyelven egy monográfia a magyar népi mozgalomról. E munkák nyugati magyar szerzői egyetlen rendező elvet követnek. Alkotásaik a magyarságközpont kulturálistársadalompolitikai törvényszerűségeinek függvényében születtek meg — ami önmagában mitsem ront minőségükön, mitsem von le abból az érdemből, hogy velük sajátosan nyugati magyar feladatok végződtek el.

Azonban Nyugaton élni és dolgozni magyar értelmiségieknek nemcsak feladatot, hanem lehetőséget is jelent. Lehetőséget szemügyre venni nem magyar vonatkozású fejleményeket. Nap mint nap. Ehhez még csak utazniuk sem kell, mint ahogy Szepsi Csombor Mártonnak kellett, jó három évszázaddal ezelőtt. Kettős kötődésüknek távlatot nyitna egy kettős tudat. Nem ők lennének az elsők Nyugat-Európában, akik a politikai és nyelvi-kulturális nemzettudatot vegyítenék úgy, hogy részt vesznek befogadó országuk társadalmi életében és véleményt mondanak róla. Úgy tehát, hogy közéleti tevékenységük irányító elve: nem magyar elv, vagy nem kizárólag az.

Effajta cselekvő közéletiség kiegészítés a maga nemében. A vélemények talán érdeklik azokat, akik történetesen nem törődnek magyar sorskérdésekkel, de akik a véleményekből a magyar népközösség egy részét ismerhetik meg. *Hírünk a világban* a nyugati magyarok híre is. Addig, amíg jelen vannak. Ott, ahol a hírt átadják. Részvételükkel.

Közvetítés is a cselekvő közéletiség. Ismeretek gyűjtése át nem élt, meg nem tapasztalt fejleményekről. Olyanokról amelyek magyarokat érintenek egy nem magyar államközösségben. Ott ahonnan magyarul csak ők közvetíthetnek. Ha jelen vannak. Nem csupán magyar hangulatban.

Van egy síp, és van öt ág. Ezt mondja Illyés Gyula elmélete. A síp mely az alapul vett tételből a hiányzó Kárpátaljával együtt hatágú, a magyar szellemi egység jelképe. A hat ág, azáltal hat ág, hogy a hozzátartozó sípot színhelyről színhelyre hordozzák. A tollforgatók egymás után fújnak bele, az egyidejű sípolás nem áll módjukban. Márpedig az egyidejűség is feltétele az összehangoltságnak, a szellemi egységnek. Az, hogy az egyik hang a helyén van-e, akkor tudódik ki, ha a másik hang vele együtt szólal meg és mégsem szorítja le a hanglétráról.

Az összehangolásnak akkor van értelme, ha vannak különböző hangok. Ha a hat színhely tollforgatóinak lenne egy-egy saját fújókája. Igaz, a síp központiságán ez sem változtatna. A síp azonegy csőbe irányítaná a hangokat s lévén egyedi példány: egymás után mindig egyformán. Inkább verkli lesz mint hatágú. Tollforgatók, olvasók előbb-utóbb csak az egyszólamú dallamot hallanák, mögötte pedig az egyszólamúsító sípszót.

Egyszólamúság az összmagyar szellemi életben mostanában az erdélyi kérdés, illetőleg a Romániában élő magyar kisebbség helyzete körül észlelhető. S félő, hogy amilyen indokolt, olyan erőtlen. Ami a nyugati magyar értelmiségieket illeti, elvileg és módszertanilag megalapozhatják, gyakorlatilag fejleszthetik a hungarológia transzilvanológiai ágát, hasonló magyarországi tevékenységekkel egyeztetve, vagy azoktól függetlenül. Csakhogy mindebben elfogadtathatják-e magukat a nyugati nyilvánossággal? Ez nem tartja őket tárgyszerűnek csak azért, mert földrajzi határokon és állami szervezetek keretein kívülállva eltávolodtak az elemezett jelenségtől. Magyarságőrzése során aligha látszik semleges megfigyelőnek a nyugati magyar írásbeliség, hanem részvevőnek, érzelmi vonalon érintettnek, egy kicsit mindig részrehajlónak. Nemzeti érdekeket szolgálva külön erőt kell fordítania arra, hogy bebizonyítsa: nem azért foglalkozik Erdéllyel és Romániával, mert magyar, hanem azért, mert az, ami ott történik, igazságtalan.

A hatágú síp dallamszerkezetének merevségét tehát az sem oldja fel, hogy új fújókák nőnek a síphoz. Az öntörvényű dallamszerzés még hátravan.

Felvetődik az *egyágú hatos-síp* gondolata. Van hat síp, és van egy ág. A színhelyek tollforgatói a hat sípba egyszerre fújnak bele. Az az egy ág mindenkori jeladásukkal erősödik. Jelt pedig akkor adnak, ha sem központi sípra, sem sípszóra nem várnak. Alaphangjukat a maguk környezetének hangtárából veszik át. Márcsak az írott szó hatfelé szóló útlevele hiányzana. Nyúljon az az egy ág bármelyik irányba, a köré fonódó dallamokat valahol jegyezzék betűjeles, kézről-kézre adható kottába.

A lapszerkesztés gyakorlatában olyan ez a metafora, mint egy kulcs, mely ugyan két ajtót nyit, de az egyiket befelé, a másikat kifelé. Meggyőződés? Belső kényszer? Sorsszerű élménygyűjtés? Mindez lehet oka az egyfelé igazodásnak, de lehet oka a kettős tudatnak is. Az a rovat egy nyugati magyar sajtótermékben, mely tartalmilag nem a kelet-közép-európai magyarságközpontból táplálódik, kifelé nyit ajtót. Olyan szellemi térségekhez vezet, amelyekben magukat a magyar népközösségbe soroló embereknek is helye van. Nem rést üt, hanem küszöböt alapoz meg. Tömörséget nem hígít, hanem tágít. Gondot nem feledtet, hanem átfogalmaz. Szemszögöt nem bonyolít, hanem szélesít. Intézményesíti az esetlegest.

Kettős tudat fakadhat elhatározásból is. Bécsi Napló, Irodalmi Újság, Katolikus Szemle, Magyar Füzetek, Nemzetőr, Szivárvány, Új Látóhatár. Hat kiemelkedő színvonalú és folyamatos tevékenységre visszatekintő hírlap és folyóirat törzsanyagát a magyar sorskérdések taglalása határozza meg. Úgy tűnik, egyedül a Bécsi Naplóban férnek meg rendszeresen tájékoztatók Erdélyről és az osztrák belpolitikáról. Egy olyan nyugati magyar folyóirat, hírlap vagy — mondjuk — kulturális melléklet, amely biztosítja ismétlődő alkalmát a kitekintésnek, a külhoni magyar írók és szakírók hitelét növelné nemzetközi szinten — kiváltképpen a magyar ügyek krónikásaiét. Olyan magyar lap ez, ismerné el Michael Krüger vagy Horst Bienek, amely nem a szerzők lelkiismeretének öncélú nyugtatására és kiosztott nemzetpolitikai igények szemellenzős kielégítésére létezik, ezért magyarságközpontúsága mögött csakis egyetemes felelősségérzet húzódhat meg. Vegyük komolyan, ébrednének rá a kitekintően magyar lap jelentőségére, hiszen velünk is foglalkozik. Tartsuk életben, határoznánk el akkor ennek munkatársai, elvégre mondandója mostmár azt is tükrözi, *ami* nyugati magyar, nem csak azt, *aminek* függvénye a nyugati magyar.

Az egyágú hatos-síp körvonalai jelenleg csak időnként villanak elő. Viszont távlata vagy ábrándokban ringató természete — nyugatról nézve — kirajzólódik abban a látomásban, hogy egyszer a magyarságközpontban nem szükségeltetik többé a külhoni nemzetféltés. Emigráns tollforgatók idegenből megtérni készülődnek: felszámolják egyszemélyes műhelyüket s közlik egymással címük változását. Akkor majd eldől, hogy például: az *Új Látóhatár* nyugati pályatársaktól és nyilvánosságtól is el kell-e búcsúzzon? Szerkesztői és munkatársai hosszan remélt visszaútjukat egy rövid tisztelgés idejére megszakítják Oberlinben vagy Josselinben, Jászi Oszkár, Szabó Zoltán emlékezetére. Állnak mestereik sírja előtt olyan földön, mely számukra sosem vált helyőrségből szálláshellyé, melyen eszmeharcuk elvonta erejük nagyrészét egy saját nevelésű utánpótlás nevelésétől. Ellenben, ha az a magára hagyott, rejtőző, bukdácsoló, vakmerő terveket szövő korosztály addig törzsgyökeresen írni és gondolkodni tudó nemzedékké fejlődik, akkor indokolt lesz a kérdés, hogy ne hallassa-e például: az *Új Látóhatár* továbbra is a szavát ott, ahol megalakult?

Mert ha nem akadnak szerzők, akik az idekintet odabentnek tekintik, amikor az emigránsok nem csak látogatni térnek haza, akkor félő, hogy még sírgondozó sem marad az egykor nyugati magyarnak nevezett tájakon.

SZÁSZ JUDIT ANNA

Pillanatfelvételek egy kelet-európai diktatúrából

»Amikor a diktátor röviddel a hatalomátvétel után megtekintette a birodalmi kancellári lakosztályt, felfedezett a padláson egy ajtót, amely, mint magyarázták, a szomszédos szállodába vezetett és a köztársaság zavaros korszakaiban kényelmes menekülési utat szolgáltatott a mindenkori kancellárnak. A diktátor szó nélkül végighallgatta mindezt, majd kiadta a parancsot, hogy az ajtót azonnal falazzák be. Ami szándékában állott, kizárta a menekülés útját.« Ez a rövid írás »Történet a diktátorról« címen Richard Wagner utolsó Romániában megjelent kötetéből való (Das Auge des Feuilletons. Cluj-Napoca 1984. 51.) és akár mottóként is szolgálhat a szerző legújabb művéhez.

Folytatás a 4. oldalon

CSURKA ISTVÁN

Pál Lajos ötven éves

Páll Lajos ötven esztendős. Ünnepére való tekintettel néhány magyarországi barátja elhatározta, hogy fellelhető képeiből kiállítást rendezve tiszteli meg. Az ünnepelt azonban nincs jelen, s csak remény van rá, hogy egyszer majd megtudja, hány képet sikerült összeszedni, s hogyan zajlott le a tiszteletadás. Ezekben a napokban a Tavaszi Fesztivál eseményei zajlanak Budapesten, a világ neves művészei koncerteznek és állítanak ki, s a főváros tekintélyes együttesei vannak az ünnepély szolgálatába állítva — s mindez nagyon helyes —, csupán a kis Korond művészének, a Székelyföld avatott mesterének nincs meg a fesztivál-passzusa, ő csak a barátilag résre nyitott ajtón tud besettenkedni, ő csak egy kicsi, elhanyagolható magyar színfolt. Mégis itt van.

Mit üzen ma nekünk Páll Lajos a festő? Üzenete többrétegű. Először is az általa megélt világ összetéveszthetetlen szépségéről győz meg bennünket, tájnak, embernek, állatnak csak egyszer és csak az általa felismert módon lehetséges együttélési harmóniája felől nyugtat meg bennünket; egy magyar sziget öntörvényű életéről tudósít, egy ősi és örök kulturális szuverenitás és folyamatosság tényeit közli velünk, hogy merjünk bízni magunkban. Szülőföldnek aligha van alázatosabb és hűségesebb festője Páll Lajosnál. Hűségéből, tájból ki nem mozdulásából, konok ismétléseiből, és szerelmes ecsettartásából így válik egyetemes jelentés. Páll Lajos egyetemessé magasztosul fel a lokálisban.

Az üzenet második rétege méginkább esztétikai jellegű. Ez a hagyományos módon alkotó egy nagy feltaláló. A hegyvidéki távlat feltalálója. Páll Lajos tájképei tájhullámokból állnak. Felfedezésének lényege, hogy a hegyi táj, a minduntalan eltorlaszolódó távlat, az egymásra torlódó csúcsok és völgyek hullámokat képeznek.

Páll Lajos képein ránkhullámzik a világ. A közeli mögött jön, dűl, ágaskodik, tarajlik ránk a távoli, az arányok csak pillanatnyiak, a hullám ránkborultával kiterjedhet és el is boríthat bennünket. A hullám taraján, a hegy tenyerén mindig születik az új kép. Egyik igen híres, ismert festményén, az ablakból indított tájképben, az üveg előtt, a faágon őrködő, huszárőrmesterein pimasz tekintetű kakas akkora mint lenn az udvaron, a mélyben fát fűrészelő férfiak, s a nehéz munkába beledűlő favágó ismét csak nagyobb mint a házak és az ólak alatta. A kép báját, meleg humorát ez az arány-torlasztás adja. Páll Lajos képein hullámzik a korondi székely világ, mert Páll Lajos játszik a távlattal. A közeli lovaknak még a szemét is megfesti és a szemükben a munkaerkölcsüket, a távolabbi, felénk közelítő házaknak, tárgyaknak, székelykapuknak meg hullámhegyi mozdulatlanságát, időtlenségét festi meg. Minden mozog és minden áll ezeken a képeken, ahogyan a hegyek is egyik pillanatban az örökkévalóság mozdulatlan letéteményesei, a másikban ránkdűlni készülő sziklaormok, melyeknek ingását-lengését semmi meg nem állíthatja. Pillanatnyinak és öröknek, egyszerinek és időtlennek az összetorlasztása Páll Lajos legnagyobb festői leleménye és egyben a legsajátosabb festői üzenete is.

Páll Lajos üzenetének harmadik, legfontosabb rétege a békesség. A hullámzó táj, a páll-lajosi távlat legfontosabb üzenete a békesség. Ezek a hullámok senkit nem akarnak elborítani és senkit nem akarnak partra vetni. Ez a hullámzás nem azért történik, hogy valakit kivessen. Ezek a képek felmutatják egy kis nép még kisebb népcsoportja életigenlését, történelemben gyökeredző életsajátosságait, önmagában megférésének egyszerű szavait. Páll Lajos képeit a szeretet és a békesség keretezi, a kompozíciók középpontjában pedig az önmagában gyönyörködő harmónia van. A sajátosság felmutatása itt felhívás a párbeszédre és a szóértésre. Az alapszó itt a szerénység. S éppen ez adja ezeknek a képeknek a derűs méltóságát.

Hullámzik felénk a derű és mi halálsikolyokat hallunk. Reszketnek a házak és vacognak a lovacskák Páll Lajos derűje mögött. Ezt a derűt el akarják taposni. Ez a derű útban van. Ezt a derűt meg nem történtté akarják tenni. Mégis, most csak ez a derű tölt el bennünket és ez ad erőt az életre. Ez a derű most átitat bennünket. Az ötvenéves Páll Lajos derűje erővel tölt el bennünket, és úgy fogadjuk ezt a szelíd, méltóságos derű hullámzását, ahogyan próféták szavát illik fogadni: főhajtással.

CSÁSZÁR LÁSZLÓ

Haralambus, a szépíró, belép (szocregény szinopszis I.)

Árva Juli, a szegény kis proletárlány, vízhordó volt a Martinban. Ütött-kopott kék kupájában éhbérért hordta a szándékosan poshasztott vizet a kizsákmányolt, de elszánt, acélos izmú, csillagszemű olvasztároknak. (16 óra plusz illegalitás.)

Szakszervezet Sanyi (elvtársai szeretetteljesen csak így becézték) szintén itt etette a kemence éhes telhetetlen száját. Parázs lelkű, gyújtó szónok volt, rettegte őt az úri bagázs.

Esténként, midőn együtt nyomtatták a röplapokat a nyomornegyed pincéjének egy zugában, és csont-bőr kisujjuk véletlenül összeért, lelkük felizzott, áhitattal emelték parázsló szemüket a pinceablakon beragyogó kis vörös csillagokra. Majd legyőzve meghatottságukat, visszatértek a sajtóhoz.

Dagadt Tőkés, a szindikátus elnöke, vastag havannát csíptetve párnás ujjai közé, néha frakkban és keménykalapban végigsétált a csarnokok olajos földjén végigfuttatott piros szőnyegen.

Ilyenkor az éhségtől, forróságtól és kimerültségtől támolygó munkások kemény keze szorosabban markolta a rudakat, s szemükből sütött a gyűlölet. A csonttá aszott, szeplőtelen vízhordólányok az izzó acélra köptek, és riadtan menekültek a hatalmas tartályok mögé.

Ám ez nem mehetett így sokáig. Beköszöntött az ősz, majd a tél.

A hamvaslelkű Juli nap mint nap mezítláb, vékony rongyokban gyalogolt az üzembe. Hamarosan rózsákat lopott arcára a láz.

És ekkor történt a katasztrófa.

Dagadt Tőkés, a szindikátus elnöke, szivarjával ismét végigsétált a piros szőnyegen. Rózsás arcával, láztól támolyogva szegény Juli nem volt elég fürge. A vánszorgó, sovány leány láztól csillogó szemeibe pillantva a dagadt kéjenc arca parázna grimaszba szaladt. Mohó, görbe ujjával rámutatott. Az erekben meghűlt a vér. Mindenki tudta, mit jelent ez.

Élni akart az első éjszaka jogával!

A szerelem nem szegény lányoknak való, cuppogott és vigyorgott a Dagadt, míg a brutális kakastollasok elhurcolták a jajveszékelő Julit, ártatlan, szűzies kezéből kicsavarva a csavarkulcsot.

Szakszervezet Sanyi szeméből a tehetetlenség könnyei hullottak, kétségbeesetten szorította a nagykalapács nyelét. A brutális kakastollasok le-fel jártak, kardjukat csörgették, ostorukat pattogtatták, így az elvtársak is földre szegezték tekintetüket, foguk csikorgott.

Az állati kakastollasok az elnöki dolgozószoba bőrdiványára terítették a láztól vacogó Julit. Kakasmintás kimonóba öltözve, puffadt ujjai között havannával, arcán kéjes mosollyal belépett az elnök. Megáldotta őt a mahagóni íróasztalánál éppen miséző püspök, üdvözölték őt a dohányzóasztalnál vezetőségválasztó közgyűlést tartó Úri Kaszinó tagjai. Szehvusz kéhlek ahássan!

Munkához látott. A sűrű pipa- és szivarfüstben ellopta Juli beesett és kizsákmányolt arcáról a rózsákat, szeméből a fényt. Ellopta a szegény lányok egyetlen hozományát.

Ez lett a veszte!

Szegény Juli krétafehér arccal, aléltan dőlt Szakszervezet Sándor elvtárs keblére.

Lassacskán beköszöntött a tavasz, rügyeztek a fák, és dalosajkú pacsirták daloltak a zöldülő ágakon.

És egy napon szép, margarétaszemű, mosolygó, idegen katonák jöttek. A felszabadítók!

A munkások kulcsaikat, kalapácsaikat eldobálva rohantak keblükre. Drasztvujtye tovább! — mondta egy könnycseppet kitörölve szeme sarkából Szakszervezet Sanyi.

Dagadt Tőkést, párnás ujjai között kialudt havannával, fején megbillent keménykalappal és kis lőtt sebbel, mahagóni íróasztalára borulva találta a frissen alakult üzemi szovjet.

Egyszerre táncra perdült a fiatalság. Megrendült a Föld. Szaladt a sok munkásleány, utánuk a legények. Juli és Sanyi lassú léptekkel haladtak végig a szerelőcsarnokon. Tekintetük szikrázó és elszánt volt, kezük ökölbe szorult. MIÉNK A GYÁR! A Párttitkár hűtőolajjal áldást szórt reájuk.

Mosolyogtak a proletárok. Övék a gyár! Végre jóllakhatnak!

Az ételek hirtelen termelékenységi mutatókká változtak.

Juli és Sanyi frigyéből az irányelvek szellemében fogant picurka szakmunkások születtek. Szemükben a lelkesedés, kalapácsukon egy új Nap fénye ragyogott. Frigyükből aprócska Dávidok születtek, acélt haraptak, olajat hörpintettek.

Azóta virágos kert az életük, a pünkösdi rózsák tövében nikkelezett kohócskák pirítják a drillcsirkék ropogós püspökfalatját.

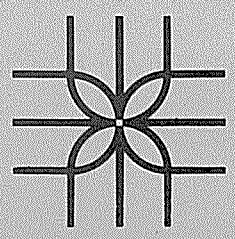

GYUKICS GÁBOR

Csiga-biga a jégen

hideg szobában, hideg ágyon,
hideg takaró alatt,
hideg a test,
hideg a fény, hideg az éj,
hideg a hold,
hideg a fű a fa,
hideg a föld s a szaga,
hideg a nap,
hideg a lehelet a víz alatt,
hideg az ég,
hideg a felhő és a villanás,
hideg a hús a hideg levesben,
hideg a lány,
hideg a vágy, lankad a szó,
hideg szorult a kő alá,
hideg a vér, hideg az ész,
hideg a zene, a kép, a hieroglifa,
hideg a forró tea,
hideg a virág, hideg a madár,
hideg a méh, és a szitakötő,
hidegben hideg szobor minden rebbenő
hideg a rekkenő,
hideg az óra, hideg az agy,
hideg a koldus kérő szeme,
hideg áramlik át a torkomon,
hideg a tüdőm és remeg,
hideg a lábam és nem megyek,
hidegben fekve állok,
vagy állva fekszem, hidegben nem tudom,
hidegben megfagy minden

»1938. április 3-án születtem Korondon. Nem váratlanul és nem reménytelenül. Bár előttem annyi testvérem született, hogy ha mindegyiknek kimérték volna sorspolonikkal a reményt, akkor nekem s az utánam jövőknek már csak a reménytelenség kongó táncterme maradt volna [...].
Sokféle foglalkozást megpróbáltam, még többet is, mint amennyit illett volna. Festettem képet, építettem házat, gátat. Izzadtam a fazekat égető katlanok mellett, írtam verset [...], voltam pakulár, s hogy még mibe nem fogok, nem tudhatom előre. [...]«

Páll Lajos: Fényimádók (1970)

GALÉRIA M

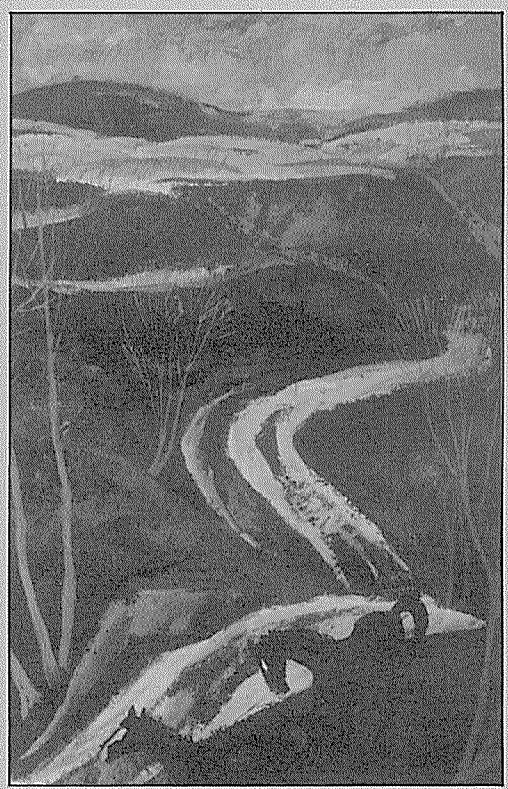

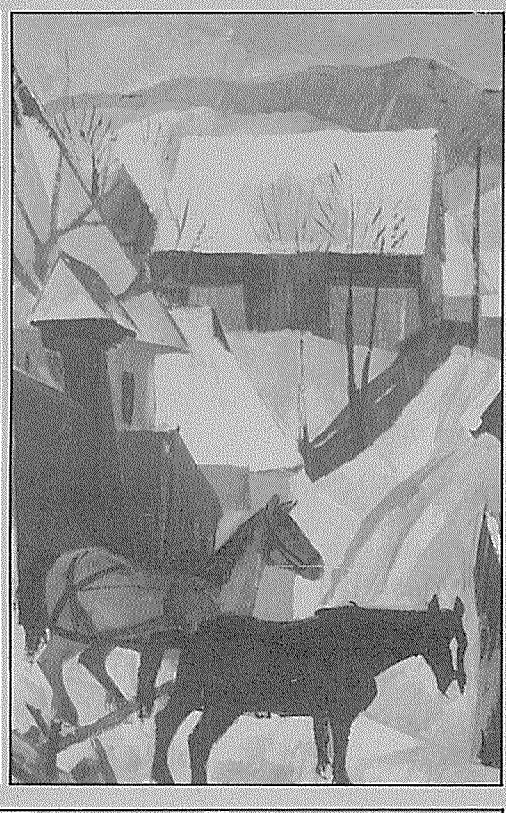

A SZERZŐKRŐL

CSÁSZÁR László Amsterdamban él. »Haralambus« sorozatán dolgozik.
CSURKA István itt közölt írásával nyitotta meg Páll Lajos erdélyi festőművész kiállítását, amelyet az Országos Közművelődési Központ Módszertani Intézete, a Hazafias Népfront VI. kerületi bizottsága és az alakuló »Erdély Művészetéért« alapítvány rendezett 1988. március 30. és április 8. között Budapesten.
GYUKICS Gábor Amsterdamban él. Idén az *Új Látóhatár*ban közölt verset.
K. LENGYEL Zsolt szövegszerkesztőként dolgozik a müncheni *Ungarisches Institut*ban.
SZÁSZ Judit Anna irodalomszakot végzett Münchenben. Újságíró.

CSÁSZÁR LÁSZLÓ

Haralambus, a bélpoklos lovag

Haralambus, a bélpoklos lovag, megigazítja szamarán a nyerget. Érzi még kezében, mint forró krumplit, a tábornok kézmelegét. Tudja, a feladat megtisztelő, a felelősség óriási. Muníciót kell szállítania az élharcosoknak. 38 disznó, 2 tehén. Hátukon lőszeresládák. Zsebében a titkos, hétpecsétes parancs. Megsimogatja. Büszke.
Meghámozza a forró krumplit, eszegeti. Legelteti a disznókat, és szemét a disznókon. Összehajtogatja és a napidíj végett irattartójába helyezi kiküldetési utasítását. Megsimogatja.
Ezüst páncélja alá gyűri rongyos ingét, gatyáját. Nyergébe pattan. Megvan mind a disznó, mind a tehén. A feladat sürgős, elindul. Ostorával pattint, gyerünk disznók, gyerünk tehenek. Szamara oldalába vágja rozsdás sarkantyúját.
Búcsút int kenyeres- és harcostársainak. Jó templomos lovagok! Elérzékenyül, de szeme sarkából kitörli a könnyeket.
Szamaragol, mint egy pikareszk regény.
Az út két oldalán lódögök, fekete és fehér egyenruhás tetemek. Bizony, háborús időket élünk. De én muníciót viszek, nem politizálok. Néha szeméhez emeli nyakában himbálódzó olcsó fényképezőgépét. Örülnek majd otthon, emlék lesz a családi albumban.
Belenéz katonai távcsövébe. Körültekintően kell eljárnom, nem rohanhatok az ellenség karjába.
Távoli dombokat lát. Tetejükön fekete egyenruhás tábornokokat akasztanak. Csatát vesztettek.
Még távolabbi dombokat lát. Tetejükön fehér egyenruhás tábornokokat akasztanak. Bizonyára ezek is csatát vesztettek.
Haralambus letáborozik. Itt az ideje, hogy táplálékot vegyek magamhoz. A közelben két hölgy tépi egymás haját, ruháját. Az egyiken fehér rokolya a másikon fekete. Míg le nem tépik.
Ellopták az elemozsiámat! Fontos küldetésem teljesítése közben nem halhatok éhen! Levágok egy disznót, az élharcosoknak marad még 37.
Haralambus letörli bajuszáról a zsírt, elássa az elfogyasztott sertés munícióját, és disznóival, teheneivel elvonul a két egymást tépő meztelen asszonyság mellet. Sietős a dolgom, nem érek rá holmi etyepetyére.
Szamaragol, mint egy pikareszk regény.
Benépesül a hadiút. Angyal-műemlékarcú nyomorékok vonulnak (vissza) otthoni nászi ágyuk (ágyúk) felé. (100%-os hadirokkantak.) Otthon várja őket a csokréta, bokréta. Szűzek dagasztják párnás, rózsaszín kezecskéikkel a cipót. Ácsolják a kis trafikokat. Az Érdemrend Művek dolgozóiról célprémiumos verejték folyik.
A hazafelé pöfögő hős harci gépek sandán méregetik a disznókat, teheneket. Sajnos nem adhatok szegény fiúknak, az arcvonalban szenvedők várnak rám. Haralambus kibiztosítja puskáját, így tör utat a csordának. Otthon nektek dagad a cipó!
Mögöttük vezetik a hadifoglyokat. Vert sereg benyomását keltik. Nektek meg főleg nem adok! Hohó, még csak az kéne! Miért emeltetek kezet ránk!
Haralambus egy pillanatra megszakítja útját. Fényképet készít a hadifoglyok egy csoportjáról, kis levélkét ír, polaroidjából előhúzza a képet, egy borítékba zárja, az őrök egyikére bízza, hogy juttasa el a tábori postára. A levélke szövege a következő: »Kedveskéim! Szeretettel küldöm néktek e képet, melyen ellenséges harcosok láthatók, foglyul ejtésük pillanatában. Előtérben Brown úr a tulajdonosuk, *EGZOTIKUS RABSZOLGÁK VÉTELE-ELADÁSA, NAGYBAN ÉS KICSIBEN*. Csókollak mindnyájatokat, apátok, fiatok, testvéretek, maradok szeretettel. Haralambus.«
Az út két oldalán lódögök, fekete és fehér egyenruhás tetemek. Bizony, háborús időket élünk. De én muníciót viszek, nem politizálok. Mivel küldetésem fontos, éhen nem halhatok, de éhes vagyok, ha nem eszem, éhen halok. Tehát.
Haralambus 36 disznóval és két tehénnel elindul.
Telik-múlik az idő. Hadirokkantak és hadifoglyok csapatai jönnek. Fogynak a disznók, közeledik az arcvonal. Haralambus hízik. Tovaüget, mint egy pikareszk regény.
Pocakját verdeső katonai távcsövét szeméhez emeli. Látja, hogy a demarkációs vonalon két hollywoodi elmebeteg valcerezik. (Hírszerzők?) Fekete és fehér fotóriporterek tülekednek körülöttük. Fényképüket később mindkét hírügynökség nyilvánosságra hozza. Fekete Hírügynökség: Grant tábornagy bizalmas taktikai megbeszélést folytat Monroe ezredesnővel, a női brigád parancsnokával, a vezérkar szálláshelyén. Fehér Hírügynökség: Pfeingein tábornok táncra kéri Belaequia asszonyt, a Hadirokkantak és Hősi Halottak Családtagjait Segélyező Egyesület fővédnöknőjét, a jótékonysági bálon. Az összegyűlt 154.338 tallért átutalták a rászorulóknak. (38 trafik.)
Haralambus megörökíti a jelenetet, és tovaszamaragol, mint egy pikareszk regény.
Telik-múlik az idő. Hadirokkantak és hadifoglyok csapatai jönnek. Elfogytak a disznók, a tehenek. Nincs messze az arcvonal. Haralambus hízik, elfogyott a szamár is. Fő, hogy a hétpecsétes titkos paranccsal, annyi szenvedés és viszontagság után eljutok a jó éltemplomos lovagokhoz. Nem lehetnek már messze. Hatalmas potrohát verdeső katonai távcsövét szeméhez illeszti.
Látja, hogy a távoli lapályon, győzelmeikért, fekete tábornokok tüntetnek ki fekete tábornokokat.
A még távolabbi lapályon, győzelmeikért, fehér tábornokok tüntetnek ki fehér tábornokokat.
Haralambus megörökíti, levelet ír: »Kedveseim, harcunk sok szenvedéssel, nélkülözéssel jár, de elnyerjük jutalmunkat, mert az efféle, képen látható pillanatok sem ritkák!«
Haralambus, vállán a nyereggel, zsebében a hétpecsétes paranccsal, gyalogol. Mint egy pikareszk regény. Hétpecsétes, titkos parancsot viszek.
Haralambus az arcvonalhoz érkezik. Lódögök, fekete és fehér egyenruhás tetemek. Hol vagytok drága, jó templomos kenyerestársaim?! Jajjajjajjajjj! Egy kis emlékműre ülve zokog.
Haralambus előhúzza hétpecsétes, titkos parancsát. Beleharap az első pecsétbe. Ízletes.

Folytatás az 1. oldalról

Pillanatfelvételek egy kelet-európai ...

RICHARD WAGNER: AUSREISEANTRAG [KIVÁNDORLÁSI KÉRVÉNY]. LUCHTERHAND LITERATURVERLAG. DARMSTADT 1988, 128 LAP, DM 24,80.

Az idézet diktátora nem menekülhet tetteinek következményei elől. Országának lakosai azonban előbb-utóbb emigrációba kényszerülnek, különösen ha értelmiségiek. Richard Wagner könyve erről szól: hogyan jut egy romániai német író arra az elhatározásra, hogy kivándoroljon Ceauşescu diktatúrájából. A teljhatalmú román párt- és államfő neve egyetlen egyszer sem fordul elő a történetben, személyéről konkrétan alig esik szó, alakja mégis fenyegető árnyékként borul a könyv minden egyes oldalára.
A történés hőse Stirner, egy harmincas éveiben járó német költő, aki megpróbál a rendszer adta szűk keretek között erkölcsi megalkuvások nélkül élni. A vállalható kompromisszumok járható ösvénye azonban napról napra keskenyebb lesz. A tojástánc fokozatosan lehetetlenné válik és Stirner rájön arra, »hogy egy ilyen rendszer hatása alól nem vonhatja ki magát«. A szerző, illetve hőse nem elemzi a rendszer milyenségét, de körvonalai pontosan kirajzolódnak az egymás mellett sorakozó történetek nyomán. Stirner nyitott szemmel járja a meg nem nevezett város (valószínűleg Temesvár) utcáit, riporterként utazik az országban. Megfigyeléseit egyszerű tőmondatokban közli, minden személyes kommentár nélkül — mintegy színes diákat vetít le egymás után, amelyek csak az olvasó tudatában állnak össze értelmezhető egységgé.
A »Kivándorlási kérvény« mégis több, mint egy a mai Romániáról szóló hangulatkép. Irodalmi riport arról, hogyan szivárog be a társadalmi korrupció a legszemélyesebb régiókba, egészen a tudatalattiig; hogyan rendítheti meg az általános megfélemlítésből fakadó bizonytalanság a magát függetlennek tartó alkotó legbennsőbb lelki struktúráit. Stirnert elbocsájtják munkahelyéről, egy német folyóirat szerkesztőségéből: »Az intézkedés nem volt sem törvényes, sem törvénytelen, mint a legtöbb dolog ebben az országban«. Nem lehet bizonyosságot szerezni afelől, hogy mi volt az oka a felmondásnak. Az író verseit ugyanis közlik még — természetesen cenzúrázva. Amikor egyik írását változtatás nélkül elfogadják, Stirner megrémül: »Ilyen mélyen gyökerezik az öncenzúra?«, kérdi önmagától. A biztos fogódzót nyújtó erkölcsi és társadalmi normáknak csak a romjai hevernek a kivilágítatlan utcákon. A valóság felismerhetetlenné torzul a rémhírek és a félelem fojtogató burkában. »Az ember egy egész életet tölt el azzal, hogy túltegye magát egy élet előfeltételein«, jegyzi meg keserűen Stirner. És feladja az önpusztító, értelmetlenné és kilátástalanná vált harcot. Az a romániai német író, aki magát nyelvében már külföldinek tekintette, jogilag is idegenné kényszerül lenni. Azoknak a gyerekeknek a nemzedékéhez tartozik, akik »nem elég robusztusak a szülők szocializmusához«.

GYUKICS GÁBOR

Mindennapi örömünk

Kávéfőző sistereg, fröccsen a sőrhab
S nyelvem hegyéről torkom felé a jenevér kacag
Úgy pusztít sejteket
Reccsenő-billegő tonettről észlelem a
Biliárdgolyó Zalán futását: a dákó drákói [szigorral inti
Oliva a sőr alá
Macska fekszik omlón a kocsma ablakában
Füst és izzadás vetekszik alkohol szagával
Kutyák őrzik álmát
Csaposlány higgadt mosollyal tölt teli
újra
Ürülő veséket
Szem-homály szerez teret
Vérbő nevetés, keser mandula csend
Az Ivó nem hátrál, hanyat veti magát